

SCI-CONF.COM.UA

**GLOBAL SCIENCE:
PROSPECTS AND INNOVATIONS**

**PROCEEDINGS OF V INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 28-30, 2023**

**LIVERPOOL
2023**

GLOBAL SCIENCE: PROSPECTS AND INNOVATIONS

Proceedings of V International Scientific and Practical Conference

Liverpool, United Kingdom

28-30 December 2023

Liverpool, United Kingdom

2023

UDC 001.1

The 5th International scientific and practical conference “Global science: prospects and innovations” (December 28-30, 2023) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2023. 1042 p.

ISBN 978-92-9472-196-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Global science: prospects and innovations. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-global-science-prospects-and-innovations-28-30-12-2023-liverpul-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: liverpool@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Cognum Publishing House ®

©2023 Authors of the articles

100. *Литвиненко Ю. В.* 562
АНАЛИЗ МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЙ ПРОБЛЕМАТИКИ В
СОВРЕМЕННОЙ ПСИХОЛОГИИ
101. *Меднікова Г. І., Білоконь Л. Г.* 574
ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО ВЛАСНОЇ ЗОВНІШНОСТІ
ЖІНОК ДОРΟΣЛОГО ВІКУ З РІЗНИМ РІВНЕМ
ЖИТТЄСТІЙКОСТІ
102. *Нестеренко М. О., Панченко Н. О.* 578
ЗВ'ЯЗОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ З ТРИВОЖНІСТЮ
В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ
103. *Омельченко Г. Ю.* 584
КОМАНДНА РОБОТА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР
ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS
104. *Поджинська О. О., Шкулій Д. О.* 591
РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ МЕТОДАМИ З
ЦИФРОВОГО МИСТЕЦТВА ТА ГРАФІКИ
105. *Пріснякова Л. М.* 597
МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ СТАНУ КУЛЬТУРНОГО
ПРОСТОРУ
106. *Пріснякова Л. М.* 605
МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ЗМІНИ ПАРАМЕТРІВ СТАНУ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ

SOCIOLOGICAL SCIENCES

107. *Rahimova G. Ya.* 610
NEW MEANS OF INFORMATION DISSEMINATION, POLITICAL
PARTICIPATION AND DEMOCRACY
108. *Савош Г. П., Сопільняк В. М., Стрижко К. Д.* 615
ІСТОРІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ РУХІВ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ
СОЦІОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ

ART

109. *Антоненко І. В.* 626
NFT І АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ДИЗАЙНУ

HISTORICAL SCIENCES

110. *Проданюк Ф. М.* 633
ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА
ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ
ХХ СТОЛІТТЯ

CULTUROLOGY

111. *Капустаринська Т. В.* 642
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОНУМЕНТАЛЬНА СКУЛЬПТУРА:
СПОСОБИ ФОРМОТВОРЕННЯ

HISTORICAL SCIENCES

УДК 930

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ НАПРИКІНЦІ XVIII – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Проданюк Федір Миколайович

к.і.н., доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація: В другій половині XVIII ст. Галичина була захоплена Австрійською імперією. На українських землях її керівництво розпочало політику германізації (онімечення). У 1774-1848 рр. на території імперії проведено ряд освітніх реформ. Серед них важливе місце займали реформи Йосифа II. У примусовому порядку вони зобов'язували всіх дітей на території імперії навчатися у державних школах, було запроваджено ряд заходів щодо введення відповідальності батьків за реалізацію даної вимоги та надання матеріальної й фінансової підтримки закладам освіти.

Революційні події 1848 р. мали значний вплив на суспільно-політичне, соціально-економічне та національно-культурне життя населення західноукраїнських земель. Одним із її здобутків було піднесення українського та польського національно-визвольних рухів. Дуже швидко між ними загострилось протистояння. Важливим її напрямом було різне бачення їхніх представників можливості отримання освіти рідною мовою. Полякам вдалося заручитися підтримкою керівних органів Австро-Угорщини та відкрити на території краю значну кількість освітніх закладів з польською мовою навчання. Українська громада змогла відкрити лише окремі окремі класи з національною мовою навчання в початкових школах.

Ключові слова: Освіта, Австро-Угорщина, Галичина, реформи, українці, поляки.

Постановка проблеми. У другій половині XVIII - на початку XX ст. українські землі були силою захоплені та розділені між двома імперіями: Російською та Австро-Угорською. Щодо оцінок суспільно-політичного, соціально-економічного та національно-культурного становища українських земель в цей період ми можемо зустріти різні підходи, як позитивні так і негативні. Особлива ідеалізація цього періоду стосується західноукраїнських земель в складі Австро-Угорщини.

Мета роботи проаналізувати основні напрями освітньої політики Австро-Угорщини на території Галичини наприкінці XVIII - на початку XX століть.

Освітню політику Австро-Угорщини на західноукраїнських землях досліджували Бабіна О., Барна М., Гелей С., Герегова С., Герцюк Д., Курило В., Курляк І., Кучеренко А., Макарчук В., Набитович І., Стеблій Ф., Ступарик В., Чижевський Б., Чорновол І. та ін.

Даній проблемі присвячено й ряд дисертаційних досліджень. Зокрема, робота Вараниці А. «Учителі народних шкіл Галичини другої половини XIX - початку XX століття». В дисертації не лише проаналізовано особливості освітнього процесу та структуру управління в народних школах Галичини, але й висвітлено умови праці, соціальний склад та умови їхнього побуту.

Виклад основного матеріалу. Три поділи Польщі мали негативний вплив на долю українських земель. До складу Австрії увійшли Галичина, частина Волині і Поділля у 1772 р.. На зміну полонізації на цих українських землях розпочалася політика онімечення.

Перші кроки реформування системи освіти в Австрійській імперії беруть початок з затвердженого у грудні 1774 р. Марією Терезією «Загального шкільного регламенту для німецьких тривіальних і нормальних шкіл». Цим законодавчим актом значно обмежено права католицької церкви, встановлено

державний контроль над закладами освіти всіх рівнів, введено обов'язкову шкільну освіту для дітей з 6 до 13 років та запроваджено нову структуру освітніх закладів. Всі школи імперії розділили на три типи – тривіальні, головні і нормальні. Чинність даного регламенту на території Галичини почала діяти лише з 1777 р. [1, С. 46-47].

У 1780-х рр. імператор Йосиф II продовжив освітню реформу на території імперії. У 1781 р, 1782 р., 1787 р. та 1788 р. австрійський цісар видав ряд патентів, які зобов'язували у примусовому порядку всіх дітей на території імперії навчатися у державних школах, було запроваджено ряд заходів щодо введення відповідальності батьків за реалізацію даної вимоги та надання матеріальної та фінансової підтримки закладам освіти [1, С. 48-48].

Йосиф II намагався поширити німецьку мову та культура Австрії серед своїх підданих. З цією метою він запровадив обов'язкове викладання всіх дисциплін німецькою мовою та заборонив видавати дозволи на виїзд за кордон для отримання освіти. Були здійснені також перші кроки до германізації (онімечення) найнижчих суспільних прошарків імперії. Отримати ремісничі професії могли згідно патентів 1780-х рр. лише ті юнаки, які отримали документ про закінчення німецької державної школи [1, С. 50]. Однак у повній мірі основні положення освітньої реформи Йосифа II так і не були впроваджені в життя.

На початку XIX ст. імператор Франц I здійснив ряд реформ, які мали зміцнити позиції привілейованих класів – австрійських аристократів та католицького духовенства. Зокрема, передбачалося повернути католицькому духовенству монопольне право на надання початкової освіти тощо. У серпні 1805 р. цісар затвердив «Політичну конституцію для німецьких шкіл», яку часто називають консервативною освітньою реформою в Австрійській імперії. Реформа запровадила на території імперії становий поділ всіх шкіл. Було затверджено нову структуру освітніх закладів: тривіальні, головні та нормальні школи, реальні училища і гімназії. Католицька церква отримала ряд адміністративних функцій в керівництві закладами освіти [1, С. 50-51]. Освітня

реформа ігнорувала існування на території Галичини греко-католицької церкви. Лише у 1815 р. греко-католицьким священникам було надано ряд адміністративних прав у здійсненні освітньої діяльності [1, С. 51].

Певні зміни відбулися лише під тиском революції 1848 р.. Вони вплинули на суспільно-політичне, соціально-економічне та національно-культурне життя регіону. У травні 1848 р. з ініціативи греко-католицького духовенства створено Головну Руську Раду, яка проголосила своїм завданням захист прав українського населення. Однією із перших її вимог було запровадження в школах Східної Галичини української мови. Головна Руська Рада стала першою легальною політичною організацією українців Галичини [2]. У 1848 р. їй вдалося домогтися запровадження навчання української мови в народних школах, викладання її як обов'язкової у гімназіях, також відкриття у Львівському університеті на початку 1849 р. кафедри української мови і літератури [2].

У березні 1849 р. цісар Франц-Йосиф I видав патент, який часто називають освітньою реформою 1849 р. Він декларував такі положення: освіта і наука оголошувалися вільними на території імперії; дозволяв викладання в навчальних закладах крайовими мовами; встановлював державний контроль над освітніми закладами [1, С. 51].

У 1849 р. в австрійській імперії було створено Міністерство Віросповідань і Освіти у Відні, яке серед перших своїх документів ухвалило «Організаційний нарис гімназій і реальних шкіл Австрії». В ньому піддані імперії отримали дозвіл відкривати приватні середні школи та викладати в них рідними мовами [3, С. 70; 4, С.126].

Однак його положення тривалий час не вдавалося втілити в життя. Проти цих положень виступала польська аристократія, яка прагнула до посилення колонізації на території Галичини [1, С. 52].

Освітнє питання гостро обговорювалося між представниками польської та української (руської) громадами й під час роботи Галицького крайового сейму – найвищого законодавчого органу Галичини. Цей орган виник у Львові

у 1861 р. В сеймі було створено спеціальну освітню комісію, яка у 1867 р. подала на затвердження цісаря закон про мови викладання в школах Галичини. Мову викладання польською чи руською (українською) у державних народних школах мали визначати представники двох громад спільно з крайовою владою. [1, С. 60]. У червні 1867 р. було створено Крайову Шкільну Раду в Галичині.

Значні суспільно-політичні, соціально-економічні, освітні, наукові та національно-культурні зміни в житті імперії відбулися наприкінці 1860-х років. У грудні 1867 р. на мапі Європи виникла нова дуалістична (двоєдина) імперія - Австро-Угорщина, яку очолив Франц-Йосиф I - представник династії Габсбургів. Він одночасно отримав два титули: австрійський імператор і король Угорщини.

21 грудня 1867 року Франц-Йосиф I затвердив Конституцію Австро-Угорщини, яка надала своїм підданам право свободи на здобуття освіти та вибору професії [5, С. 83]. Її 19-та стаття декларувала рівні права усім крайовим мовам в імперії. Зокрема, кожен з цих народів мав отримати необхідні можливості для освіти своєю рідною мовою [3, С. 22]. У червні 1867 р. було створено Крайову Шкільну Раду в Галичині.

Складовою частиною освітньої реформи в Австро-Угорщині 1860-х років стало ухвалення у травні 1868 р. державного закону «Про відносини церкви і школи». Цим законодавчим актом було відокремлено церкву від освітніх закладів і утверджено світський характер державних шкіл на території імперії [1, С. 83].

У другій половині XIX століття гостро обговорювалося питання щодо запровадження української мови як обов'язкового навчального предмету для вивчення в усіх школах Галичини. Представники польських аристократів намагалися призупинити втілення в життя цих ідей та перевести освітній процес на території Галичини на латиницю. Однак керівництво Австро-Угорщини не підтримало ці пропозиції. Не було єдності з цього питання серед впливових сил Галичини. Зокрема, москвофіли наполягали на збереженні російського правопису [7, С. 31]. Гостро обговорювалася ця

проблема й серед української інтелігенції. У 1837 р. на сторінках «Русалки Дністрової» було запропоновано новий український правопис, який отримав назву фонетичний. Саме з цього часу бере свій початок протистояння між прихильниками двох українських правописів, етимологічного та фонетичного [8].

Уряд Австро-Угорщини дозволив у середніх школах Галичини німецьку мову навчання замінити на польську, а українську могли вивчати всі бажаючі лише у нижчих класах академічної гімназії. З 1893 р. уряд також затвердив фонетичний правопис у школах Галичини [7, 8].

Протистояння між польськими панівними верствами та українською громадою тривало й у 1880-1890-х рр. Зокрема, воно проявилось під час обговорення питання відкриття української гімназії у Перемишлі та українського університету у Львові [9].

Певний компроміс між представниками польської та української громади у Галицькому сеймі відбувся у 1890-х рр., який отримав назву «Нова ера». Даним поняттям прийнято окреслювати не конкретні політичні домовленості між українцями, поляками та австрійським урядом, а сам переговорний процес у 1890-х рр. [9, 10, 11]. Серед наукових робіт, присвячених угоді 1890-1894 рр. помітно виділяється монографічне дослідження Чорновола І. «Польсько-українська угода 1890-1894 рр.» [10]. В ньому детально описано причини, хід та наслідки даної угоди. Важливе місце в них займали питання запровадження у галицьких школах українського правопису, підтвердження державних прав української мови, долучення Наукового Товариства ім. Т. Шевченка (НТШ) до друкування шкільних підручників, проблеми відкриття нових українських шкіл, страхового товариства «Дністер», залучення народівців до роботи в державних органах, відкриття нових греко-католицьких освітніх закладів [9, с. 137].

У другій половині XIX століття гостро стояло питання щодо забезпечення нижчих шкіл Галичини україномовними підручниками та навчальною літературою. Це змусило шкількі комісії оголошувати граматичні конкурси. Перші з них, були проведені у 1840 р. (конкурс на українсько-німецьку

граматику) та у 1851 р. (на українську граматику) [12, С. 56]. Поряд з цим відомі українські громадські діячі підготували та видали за власний кошт ряд україномовних підручників. Серед них найбільш відомі підручники О. Огоновського, С. Смаль-Стоцького і Т. Гартнера [12, С. 59].

Особливу увагу в ці роки національна інтелігенція приділяла на видання україномовних букварів. Щодо обговорення данного питання, в науковій літературі прийнято виділяти окремий період «Азбучна війна» в Галичині. Під ним розуміють громадський та культурний рух української інтелігенції проти спроб проведення політики онімечення та полонізації, а також запровадження латиниці в національну писемність [13]. Її перший перша хвиля розпочалася у 1833-1835 рр., а одним із кульмінаційних подій – обговорення цих питань у 1859. [13]. До обговорення українського правопису активно долучався й відомий громадський діяч та вчений І. Франко. Важливим центром розвитку вітчизняної науки стало Наукове товариство ім. Шевченка.

Висновки. Таким чином, наприкінці XVIII - на початку ХХ ст. важливим завданням української інтелігенції було збереження національної ідентичності населення Галичини. В Австрійській імперії українська мова була фактична заборонена. Її використовувала лише греко-католицька церква для спілкування з українськими селянами. Важливі зміни відбулися після революції 1848 р. У другій половині ХІХ століття греко-католицькі священники та західноукраїнська інтелігенція розпочали цілеспрямовану роботу зі створення національної школи. Однак їм вдалося отримати дозвіл на вивчення української мови лише в початкових школах Галичини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вараниця А.О. Учителі народних шкіл Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ століття. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2018. – 316 с.

2. Стеблій Ф.І. Головна Руська Рада [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України. –Т. 2. Г-Д. / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. – К. В-во «Наукова думка», 2004. – 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Golovna_RR (останній перегляд: 24.12.2023)
3. Церковник С.І. Історико-правові засади становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини у 1848-1939 рр.: монографія / С.І. Церковник. – Львів: «Галицька видавнича спілка», 2020. -148 с.
4. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – поч. XX ст.). - К., 1991. 379 с.
5. Макарчук В.С., Коритко Л.Я. Характеристика австрійського господарства законодавства XIX – початку XX століття. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (3), 2013. С. 76-85.
6. Совгар О.М. Становище національної школи на теренах Східної Галичини у другій половині XIX – на початку XX століть. [Електронний ресурс]. https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2339
7. Гелей С.Д. Шкільна освіта у другій половині XIX - на початку XX ст. / С.Д. Гелей // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Гуманітарні науки. – 2015. – Вип. 13. – С. 30-50. – Режим доступу: file:///C:/Users/1/Downloads/Vlca_Gum_2015_13_6.pdf
8. Історія українського правопису. - Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ohukr/ohu20.htm>
9. Кучеренко А.А. Проблема шкільної освіти українців Галичини у другій половині XIX – на початку XX ст. [Електронний ресурс] file:///C:/Users/1/Desktop/Problema_shkilnoi_osvity_dlia_ukraintsiv_Halychyny_u_druhii_polovyni_XIX_na_pochatku_XX_st.pdf
10. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890-1894 рр. Polsko-ukraińska uгода w latach 1890-1894 : [монографія] / Ігор Чорновол; Львів. акад. мистецтв. – Львів: [б.в.], 2000. – 247 с.

11. Аркуша О.Г. **НОВА ЕРА** [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2010. - 728 с.: іл.. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Nova_era_1890 (останній перегляд: 24.12.2023)
12. Сабліна С.В. Історія української літературної мови ХІХ – початку ХХ ст. Частина І. Конспект лекцій. – Запоріжжя: ЗНУ, 2008.- 51 с.
13. Азбучна війна в Галичині. [Електронний ресурс] <https://encyclopedia.com.ua/entry-25>
14. Набитович І. «Азбучна» та правописні війни в Галичині у ХІХ ст.: історико-політичні аспекти. [Електронний ресурс] https://dspu.edu.ua/filol_gum/wp-content/uploads/2016/04/2016-04.pdf